

Varieret og motiverende undervisning på mellemtrinnet

Vidensgrundlag

Danmarks
evaluerings
institut

Skal lysten til at lære og glæden ved at gå i skole bevares og styrkes, må alle elever mødes med alsidige og passende udfordringer, og undervisningen må tage højde for, at elever profiterer af at arbejde på forskellige måder.

Varieret og motiverende undervisning på mellemtrinnet

© 2024 Danmarks Evalueringsinstitut
Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos: Danmarks Evalueringsinstitut
www.eva.dk

ISBN tryk: 978-87-7182-761-3
ISBN www: 978-87-7182-760-6

Design: Essensen
Foto: iStock, Pexels, Unsplash
Trykt hos Stibo Complete A/S

Indhold

VIDEN OM VARIATION I UNDERVISNINGEN

Introduktion: EVA undersøger variation og motivation på mellemtrinnet	6
Varieret undervisning kan styrke elevernes motivation	8
Det siger litteraturen om variation i undervisningen	13

SKAB MERE VARIATION I UNDERVISNINGEN

Sådan opstår varieret undervisning	18
Elementer i varieret og motiverende undervisning på mellemtrinnet	26
Redskaber: Undersøg variation i jeres undervisning	31
Litteraturliste	34

VIDEN OM VARIATION I UNDERVISNINGEN

INTRODUKTION

EVA undersøger variation og motivation på mellemtrinnet

Mange elever oplever, at en ensformig skoledag kan tage gejsten fra dem, og de efterspørger derfor mere variation. Variation er også et begreb, der går igen i litteraturen om, hvad der kendetegner god og motiverende undervisning. Men hvordan kan vi forstå begrebet og ikke mindst arbejde med det i praksis? Det giver notatet her nogle bud på.

OM PROJEKTET

Styrket elevmotivation på mellemtrinnet

EVA gennemfører for Fremfærd Børn, ledet af Kommunernes Landsforening (KL), Danmarks Lærerforening (DLF) og Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund (BUPL), projektet *Styrket elevmotivation på mellemtrinnet*. Projektet løber fra 2024 til 2025. Formålet med projektet er at udvikle undervisningen på mellemtrinnet, så den bliver mere varieret og anvendelsesorienteret, og herigennem at styrke elevernes faglige udvikling, trivsel og lyst til at lære.

Projektet bygger på erfaringerne fra *Styrket elevmotivation i udskolingen*, som EVA gennemførte i 2021-2023 for Fremfærd Børn (KL, DLF og BUPL). Dette notat er en revideret og opdateret version af *Varieret undervisning i udskolingen* (2021), som blev udarbejdet i den forbindelse. Notatet skal bidrage til at skabe en fælles forståelse af projektets centrale begreber og dermed være det vidensgrundlag, som resten af forløbet – et aktionslæringsforløb med varieret undervisning i fokus – står på.

I udviklingsprojektet på mellemtrinnet vil lærere fra skoler rundt om i landet undersøge og afprøve, hvordan man kan tilrettelægge en skoledag, et undervisningsforløb eller en lektion med mere varierede undervisningsformer og med afsæt i viden om, hvad der skaber motivation hos elever på mellemtrinnet.

Mellemtrinnet skal, i lighed med skolens øvrige trin, støtte op om alle elevers faglige udvikling, trivsel og lyst til at lære. Det kan imidlertid være en udfordring at fastholde elevernes motivation op gennem deres skoleforløb. Vi ved fra tidligere undersøgelser, at ensformige skoledage kan få motivationen blandt eleverne til at dale (EVA, 2018). Skal lysten til at lære og glæden ved at gå i skole bevares og styrkes, må alle elever mødes med alsidige og passende udfordringer, og undervisningen må tage højde for, at elever profiterer af at arbejde på forskellige måder.

Det kan du læse om i notatet

Der findes ikke én måde at variere undervisningen, men derimod en vifte af tilgange, som tilsammen kan være med til at gøre undervisningen på mellemtrinnet mere alsidig og motiverende. Notatet betsår af to dele. Første del kaster lys på viden om variation i undervisningen. Her kan du først læse om, hvordan varieret undervisning kan bidrage til at styrke elevernes motivation. Dernæst kan du læse om, hvad der ifølge litteraturen kendetegner variation i undervisningen, og hvordan forskellige forhold i og omkring undervisningen spiller ind. I anden del af notatet får du nogle bud på, hvordan man kan skabe variation i undervisningen: Hvilke greb kan identificeres

inden for de overordnede rammer, i tilrettelæggelsen af undervisningen og i interaktionen i undervisningen? Til sidst får du inspiration til elementer ved varieret og motiverende undervisning og redskaber til at undersøge variation i din egen praksis.

Sådan har vi gjort metodisk

Dette notat er en revideret og opdateret version af *Variet undervisning i udskolingen* (EVA, 2021). Notatet bygger dels på viden fra litteraturen, dels på viden fra kvalitative interview med lærere og elever på mellemtrinnet. Litteraturgennemgangen blev foretaget i forbindelse med udarbejdelsen af ovennævnte vidensgrundlag (EVA, 2021) og bestod i en gennemgang af forsknings- og pædagogisk-didaktisk litteratur, der omhandler varieret undervisning og organiseringen heraf. De kvalitative interview blev gennemført af EVA i 2024 som en indledende undersøgelse af undervisningen på mellemtrinnet.

Indledende kvalitativ undersøgelse

Formålet med den indledende undersøgelse var at blive klogere på, hvordan elever på mellemtrinnet oplever undervisningen, hvornår de motiveres – og hvornår de oplever at mangle engagement.

Den indledende undersøgelse bestod af to elementer. Først blev der gennemført to fokusgruppinterview med lærere, der underviser på mellemtrinnet. I de to fokusgrupper deltog i alt 12 lærere fra syv forskellige skoler fordelt i landet. Interviewene varede to timer hver. Det ene blev gennemført hos Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), og det andet blev gennemført virtuelt; begge i maj 2024. Efterfølgende blev der gennemført besøg på tre af de deltagende læreres skoler, hvor en konsulent fra EVA observerede undervisning i en dobbeltlektion og efterfølgende interviewede elever. I alt har 18 elever på mellemtrinnet deltaget i interview, fordelt på de tre skoler.

Litteraturgennemgang

Den litteratur, notatet bygger på, er fremsøgt dels ved håndøgninger hos relevante vidensproducenter i Danmark og Skandinavien og dels ved relevante referencer, som Danmarks Lærerforening (DLF) og Kommunernes Landsforening (KL) har peget på. Endelig har to forskere med stort overblik over litteraturen suppleret listen af litteratur ved at pege på yderligere kernelitteratur på området. Den fremsøgte litteratur er læst med særligt blik for at udlede perspektiver på og pointer om det at arbejde med variation i undervisningen. Endelig er litteraturgennemgangen blevet kvalificeret gennem inddragelsen af et mindre antal lærere, der har givet sparring og input undervejs.

Konkret sigter projektet mod at:

- 1 **Sætte fokus på motivation og variation på mellemtrinnet**
Hvordan oplever elever på mellemtrinnet hverdagen i skolen? Hvad motiverer og engagerer dem til at deltage i undervisningen? Hvornår oplever de omvendt at miste motivationen? Hvilke overvejelser gør lærere på mellemtrinnet sig om at variere undervisningen og motivere eleverne?
- 2 **Afprøve varierede undervisningsformer**
Hvordan kan undervisningen tilrettelægges, så den i højere grad er varieret, herunder fx anvendelsesorienteret og undersøgende, og derigennem bidrager til at fremme elevernes motivation?
- 3 **Spredte erfaringer og viden**
Afslutningsvist vil EVA formidle erfaringer fra aktionslæringsprojektet, så indsigterne fra de deltagende skoler kan inspirere andre skoler og forvaltninger i landets kommuner i det videre arbejde med at udvikle undervisningen på mellemtrinnet.

Varieret undervisning kan styrke elevernes motivation

Variation i undervisningen må ikke blive et mål i sig selv. Det afgørende er, at variation bidrager til at styrke elevernes motivation for læring. Og det gør den, når eleverne får mulighed for at arbejde med det faglige stof på forskellige måder.

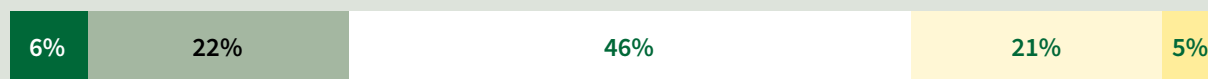
Det kan være vanskeligt at fastholde elevernes motivation i undervisningen op gennem deres skoleforløb. Det viser tal fra de nationale trivselsmålinger. Allerede fra eleverne starter i skole og igennem indskolingen, sker et fald i elevernes motivation, og det fortsætter på mellemtrinnet (BUVM, 2024a). Vi ved fra tidligere undersøgelser, at ensformige skoledage er en del af forklaringen (EVA, 2018).

Tesen og den grundlæggende præmis, som Fremfærd Børn (KL, DLF og BUPL) har formuleret i opdraget til EVA, er derfor, at der er behov for at sætte fokus på variation i undervisningen på mellemtrinnet. En del af tesen er, at en mere alsidig tilgang, hvor forskellige undervisningsformer i højere grad bringes i spil, kan være med til at styrke elevernes motivation og dermed også understøtte deres faglige udvikling og trivsel. Samtidig er ledelsens understøttelse af arbejdet med en mere varieret undervisning væsentlig for, at læreren kan udvikle sin praksis i klasserummet.

FIGUR 1

Er undervisningen spændende?

2023/24

2014/15

● Aldrig ● Sjældent ● En gang imellem ● Tit ● Meget tit

Note: Besvarelse fra elever på mellemtrinnet. Kilde: BUVM, 2024a.

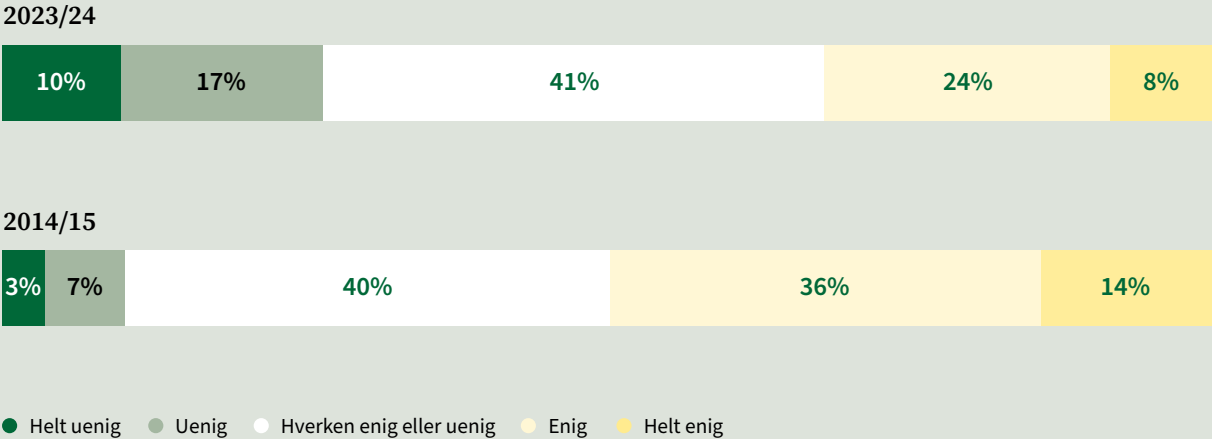
Elever på mellemtrinnet trives i skolen, men deres motivation er dalende

De nationale trivselsmålinger viser, at eleverne på mellemtrinnet (4.-6. klasse) generelt er glade for at gå skole. Samtidig viser trivselsmålingerne et mindre fald i den generelle trivsel på mellemtrinnet, når vi ser på perioden fra målingernes start i 2014/15 til de seneste målinger fra BUVM 2024a; BUVM 2024b.

Eleverne bliver i trivselsmålingen spurgt ind til deres oplevelse af undervisningen. I den seneste måling fra

skoleåret 2023/24 angiver godt en fjerdedel (26 %) af eleverne på mellemtrinnet, at undervisningen tit eller meget tit er spændende. Til sammenligning var der i skoleåret 2014/15 37 % af eleverne, som gav dette svar (figur 1). I samme periode er også andelen af elever på mellemtrinnet, der angiver, at de er enige eller helt enige i, at undervisningen giver dem lyst til at lære mere, faldet. I 2014/2015 udgjorde de 50 % af eleverne, mens de i den seneste måling udgør 32 % (figur 2). Der er med andre ord en stigende udfordring med at motivere og engagere eleverne i undervisningen, så de får lyst til at lære mere.

FIGUR 2
Undervisningen giver mig lyst til at lære mere

Note: Besvarelse fra elever på mellemtrinnet. Kilde: BUVM, 2024a.

Dette billede bekræftes af de lærere, der har deltaget i EVA's indledende undersøgelse på mellemtrinnet. De fortæller, at eleverne gerne vil skolen og undervisningen, men oplever samtidig, at det kræver en større indsats at engagere og motivere eleverne, end det gjorde tidligere.

”Da jeg startede, var der meget mere: ”Vi har en grundbog, vi har et kladdehæfte, og I har de her opgaver, og I sidder fortsat på jeres pladser.” Der var ikke så meget: ”Skulle vi ikke lige prøve at lave et postløb? Eller skulle vi lige lave en sudoku eller et IQ-spil? Eller skulle vi gøre noget andet?” Men børnene var også anderledes, og kulturen og forventningerne var anderledes end i dag.

LÆRER, MELLEMTIN

I interviewene fortæller lærerne, at der er kommet flere og bedre muligheder for at variere undervisningen, men at elevernes forventninger til afveksling mellem fx læremidler og undervisningsformer også er blevet højere. De oplever, at eleverne bliver engagerede, når undervisningen er afvekslende, og når de bliver taget med på råd. I tråd med EVA's tidligere undersøgelse peger lærerne samtidig på, at undervisningen er motiverende, når den bygger på en god relation til læreren, giver passende faglige udfordringer og er varieret og alsidig, så der både er rum til fordybelse og til at give eleverne en aktiv rolle (EVA, 2018).

86 %

af eleverne i 4.-9. klasse er i høj trivsel

Note: Tallet er fra BUVN (2024b), som skriver: ”Elevernes trivsel i folkeskolen måles på en skala fra 1 til 5, hvor 1 udtrykker den lavest mulige trivsel og 5 udtrykker den højest mulige trivsel. 86,1 procent af eleverne udtrykker høj trivsel, dvs. at deres generelle trivsel er mellem 3,1 og 5”. Kilde: BUVN, 2024b.

Fem former for motivation

Motivation er ikke noget, elever enten har eller ikke har. Motivation eksisterer i relationen mellem eleverne og hele læringsmiljøet og er derfor foranderlig og kan udvikles. Den forståelse af motivation underbygges af Center for Ungdomsforskning (CeFU), som peger på, at motivation kan forstås som forskellige orienteringer, interesser og måder at lære på. CeFU har identificeret fem former for motivation, som kan bringes i spil i dialogen om, hvordan undervisningen på mellemtrinnet kan udvikles:

1 Vidensmotivation

Handler om nysgerrighed og videbegær hos elever, som er optagede af at forstå deres omverden, og som motiveres af at opnå ny viden om fag eller emner, der interesserer dem. Eleverne bliver motiverede, når den nye viden kan kobles til en forståelse af dem selv eller til deres erfaringer og interesser. Som lærer kan man arbejde på at skabe et læringsmiljø, hvor det at være fagligt interesseret opleves positivt og har værdi, og man kan være nysgerrig på elevernes faglige interesser, så undervisningen kan kobles hertil.

2 Mestringsmotivation

Handler om elevernes oplevelse af at kunne mestre en læringssituation og tro på egne evner til at kunne klare sig i forskellige sammenhænge. Elever, som har en forventning om, at de kan mestre en opgave, vil typisk være mere motiverede for at yde en indsats. Omvendt kan elever, der ikke tror på, at de kan magte opgaven, eller som frygter at fejle, have sværere ved at engagere sig. Lærere har derfor en vigtig opgave i at give alle elever passende udfordringer og mulighed for succesoplevelser.

3 Præstationsmotivation

Handler om, at det at præstere kan motivere, og at nogle yder en ekstra indsats, når deres præstation bedømmes og belønnes. Her kobles motivation til at klare sig godt i elevhierarkiet. Lærere kan overveje at lade konkurrenceelementer indgå i undervisningen, men samtidig være bevidste om, at det for andre kan være demotiverende, hvis et stærkt fokus på bedømmelser er den eneste motivationsorientering, der bringes i spil.

4 Involveringsmotivation

Handler om, at det kan motivere, når eleverne bliver involveret i de læreprocesser, som udspiller sig i skolen, og får en medskabende rolle. Derfor kan det være en idé at tilrettelægge dele af undervisningen, sådan at eleverne inddrages og involveres, og at der gives rum til mere åbne og legende læreprocesser.

5 Relationsmotivation

Handler om, at lyst til læring kan gå gennem relationerne i skolen. Når lærerne interesserer sig for eleverne, og når der er gensidig tillid mellem lærer og elever, kan det styrke motivationen for at give sig i kast med faglige udfordringer. Også relationerne mellem eleverne og oplevelsen af at høre til i klassen har betydning for lysten til at lære. Det er derfor vigtigt, at der er et positivt læringsmiljø og tillidsfulde relationer, og at læreren kobler det relationelle til det faglige.

Elevers motivation er altså forskelligartet og udspringer af konkrete situationer og relationer. Det betyder, at når lærere ønsker at styrke alle elevers motivation, er der brug for at imødekomme forskelligheder hos eleverne og tilbyde forskellige muligheder for deltagelse i undervisningen og forskellige måder at engagere sig i det faglige stof.

Det siger litteraturen om variation i undervisningen

Variation i undervisningen handler fx om at veksle mellem forskellige aktiviteter, undervisningsformer og interaktionsformer. Men variation kræver ikke nødvendigvis hyppige skift. Den gode varierede undervisning er også præget af tydelig struktur og forudsigelighed.

Variet undervisning er kendetegnet ved afveksling i undervisningens former og metoder, så eleverne får mulighed for at engagere sig i det faglige stof på forskellige måder (EVA, 2020c). En varieret og alsidig undervisning handler derfor om at tilrettelægge undervisningen, så den tilpasses elevgruppens forudsætninger, det faglige indhold og læringshensigten (Fibæk Laursen, 2017; Meyer, 2005).

Med andre ord må variationen tage afsæt i den hensigt, læreren har med undervisningen, og ikke blot finde sted "for variationens egen skyld". Nordahl argumenterer videre for, at variation ikke bør ske på bekostning af struktur (Nordahl, 2010). For hvis læreren ikke formår at holde klar struktur i undervisningen, vil variationen i sig selv ikke fremme læringsudbyttet eller virke motiverende.

Litteraturen om varieret undervisning er et sammensat felt. Det skyldes især tre forhold. For det første er der en mangfoldighed af undervisningsformer, hvor nye metoder hele tiden udvikles, hvilket gør det vanskeligt at tegne et billede af det samlede landskab. For det andet findes der ikke entydige betegnelser for, hvordan undervisning varieres. For det tredje er det ikke alene forskellige undervisningsformer og -metoder, der bidrager til variationen, men også rammerne for undervisningen og interaktionen i undervisningen (Fibæk Laursen, 2017; Meyer, Pfiffner & Walter, 2008; Meyer, 2005).

Modellen på side 15 er vores bud på, hvordan disse forhold i og omkring undervisningen kan illustreres på tre forskellige niveauer:

1. RAMMER FOR UNDERVISNINGEN**2. TILRETTELÆGGELSE AF UNDERVISNINGEN****3. INTERAKTION I UNDERVISNINGEN**

Modellen er bl.a. inspireret af Meyers treplansmodel (2005), der genfindes i Helmkes kategorisering af undervisningsmetoder (2013), og trækker også på indsigter fra EVA's udgivelse om elementer i god undervisning (2020c). De tre niveauer i modellen er analytiske snit, mens niveauerne i praksis er dynamiske og overlapper hinanden. Opdelingen har til formål at indkredse og beskrive forhold i og omkring den varierede undervisning, som har forskellig karakter og varighed.

Rammer for undervisningen er de bærende og understøttende betingelser, som præger de muligheder, lærerne har for at tilrettelægge en varieret undervisning. Der er tale om forhold, som ofte forløber uændret over længere tid. Det kan bl.a. handle om skemaets opbygning, teamets samarbejde og ledelsens involvering.

Tilrettelæggelse af undervisningen er det mest centrale niveau for variation i undervisningen. Det er her, lærerne veksler mellem forskellige undervisningsformer, fagligt indhold, læremidler og undervisningssteder. Tilrettelæggelsen handler både om, hvordan lærerne tilrettelægger undervisningen i forløb, der fx strækker sig over nogle uger, og i den enkelte lektion.

Interaktionen i undervisningen handler bl.a. om dialogen mellem lærer og elever samt om lærerens kendskab til eleverne. Det handler om, hvordan lærerne engagerer eleverne i undervisningen og skaber deltagelsesmuligheder. Herunder hvordan lærerne fx varierer mellem at introducere og instruere, stille spørgsmål og give feedback.

Vi har samlet de tre niveauer i én model for at skitsere det komplekse felt, der tilsammen danner grundlag for variation i undervisningen. Det er vigtigt at bemærke, at modellen ikke giver svar på, hvordan eller hvor meget det er hensigtsmæssigt at variere undervisningen. Det vil altid være op til læreren at vurdere, hvornår og hvordan der skabes en afveksling, som bedst muligt understøtter elevernes faglige udvikling og hensigten med undervisningen.

POINTER FRA LITTERATUREN**Hvad ved vi om betydningen af variation?****Når undervisningen er varieret, tilgodeser den elevernes forskellige forudsætninger og interesser**

Det er veldokumenteret inden for den pædagogiske og psykologiske forskning, at en varieret tilgang til undervisning fremmer læring. Sådan skriver Rambøll og AU i deres litteraturstudie (2014). I studiet peges på, at en varieret undervisning, der binder teori og praksisanvendelse tættere sammen og aktiverer eleverne på forskellige måder, styrker elevernes læring. Hos Meyer beskrives variation, eller metodemangfoldighed, som han kalder det, også som noget positivt, der dels er påkrævet for at matche de forskellige slags opgaver, eleverne stilles, og dels tilgodeser den forskellighed, der er i elevernes interesser og forudsætninger for læring (Meyer, 2005). En varieret skoledag giver med andre ord mulighed for at deltage og lære på forskellige måder.

Afveksling kan vække nysgerrighed og styrke elevernes motivation

En alsidig og varieret undervisning er et vigtigt element i den gode undervisning. Variation kan være med til at modvirke, at eleverne mister koncentrationen, keder sig i undervisningen og finder skoledagen for lang og ensformig. Eleverne giver selv udtryk for, at de sætter pris på, at skoledagen er varieret, og at undervisningen veksler mellem forskellige arbejdsformer. Behovet for, at der skal ske noget forskelligt, fylder en del hos eleverne, og de italesætter undervisning, hvor de laver det samme, som demotiverende og svær at engagere sig i (EVA, 2014; EVA, 2018; Nielsen, 2013). Denne vurdering genfindes i større dele af den litteratur, der ligger til grund for notatet. Fx skriver Helmke, at den kinæstetiske læring, hvor man anvender kropslige aktiviteter, er med til at give en afveksling i undervisningen, som kan vække nysgerrighed, spænding eller interesse og dermed styrke opmærksomheden (Helmke, 2013).

1 RAMMER FOR UNDERVISNINGEN

- Skemaets opbygning
- Teamsamarbejde
- Ledelsesstøtte.

2 TILRETTELÆGGELSE AF UNDERVISNINGEN

- Undervisningsform
- Fagligt stof/indhold
- Læremidler og undervisningssted.

3 INTERAKTION I UNDERVISNINGEN

- Dialog mellem lærer og elever
- Lærerens kendskab til eleverne og elevgruppen
- Elevernes deltagelse.

SKAB MERE VARIATION I UNDERVISNINGEN

Sådan opstår varieret undervisning

Variation opstår, når lærerne med deres didaktiske viden og erfaring tilrettelægger og gennemfører en undervisning, der kombinerer forskellige undervisningsformer, som passer til elevgruppens forudsætninger, det faglige stof og læringshensigten.

Variation kræver ikke nødvendigvis et nyt indhold i undervisningen – variation opstår i stedet som et resultat af, at læreren veksler imellem forskellige måder at organisere læringsaktiviteterne på, mellem praktisk og teoretisk arbejde og mellem fordybelse og mere hyppige skift. Foranderlighed i undervisningens rytme og tempo er også en måde at variere på.

Kapitlet her udfolder modellen på s. 15 og ser nærmere på, hvordan variation og elevmotivation kan skabes og understøttes inden for de tre niveauer:

1. RAMMER FOR UNDERVISNINGEN
2. TILRETTELÆGGELSE AF UNDERVISNINGEN
3. INTERAKTION I UNDERVISNINGEN

For hvert niveau inddrager vi relevant litteratur, der fortæller om arbejdet med at skabe en varieret undervisning. Undervejs fremhæver vi erfaringer og konkrete eksempler fra lærerne i den indledende undersøgelse om deres undervisning på mellemtrinnet.

45 %

af skoleledere angiver, at de ofte eller meget ofte har taget initiativ til at støtte samarbejde mellem lærerne om at udvikle nye undervisningsformer

Note: I spørgsmålet spørges der ind til aktiviteter, lederne har beskæftiget sig med inden for de seneste 12 måneder.
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS 2018 (EVA, 2020d).

1 RAMMER FOR UNDERVISNINGEN

Som illustreret i modellen har de organisatoriske rammer betydning for lærernes arbejde med at tilrettelægge og gennemføre en mere varieret undervisning. Rammerne kan fx handle om skemaets opbygning og det at muliggøre holddeling, fordybelsesdage eller tværfaglige projekter, afhængigt af hvad der er hensigtsmæssigt for elevernes faglige udvikling og i øvrigt meningsfuldt i forhold til formålet med undervisningen (EVA, 2014). Derudover har de organisatoriske rammer betydning for lærernes muligheder for at samarbejde om undervisningen i klasse-, årgangs- eller fagteams.

Skemaets opbygning

Skoledagens indretning og skemaets opbygning kan medvirke til at gøre det vanskeligt for lærerne at tænke fx praktiske, anvendelses- eller produktorienterede elementer ind i undervisningen (EVA, 2020a).

I den indledende undersøgelse peger lærerne derudover på, hvordan mange skift i skemaet kan begrænse mulighederne for at skabe fordybelse eller projektbaseret

arbejde. De adspurgte lærere har samtidig gode erfaringer med at bryde med de vante strukturer ved fx at arbejde mere på tværs af fag i løbet af en skoledag, med parallellagte timer eller ved at have hele dage i ét fag eller inden for ét tema.

Litteraturen om varieret undervisning peger på forskellige måder, hvorpå skoler fx kan arbejde med skemaer, hvor lektionernes længde varierer, eller hvor der indgår hele fagdage (EVA, 2017a; BKF, SLF & KL, 2016). Et sådan skema kan understøtte en undervisning med afvekslende metodevalg. Det kan fx være undervisning, der foregår uden for skolen, i et samarbejde med eksterne, som projektforsøg eller som fordybelsesdag. Når skemaet fx veksler mellem forskellige længder på lektioner, møder eleverne en skoleuge, hvor den skemamæssige ramme for undervisningen varierer.

Teamsamarbejde

Når teamet samarbejder og har fælles forberedelse, skaber det nye didaktiske muligheder. For det første kan lærerne inspirere hinanden til nye måder at udforme undervisningen på. For det andet kan lærerne arbejde for, at der er variation i undervisningsformerne på tværs af fagene i løbet af en skoledag. Og for det tredje kan lærerne samarbejde om at udvikle nye undervisningsforløb på tværs af fx klasser eller årgange. Faste rammer for teamsamarbejdet bidrager til lærernes muligheder for at prioritere, udvikle og gennemføre nye tiltag (UVM, 2019).

Netop teamsamarbejdet og det at kunne sparre med hinanden bl.a. om nye idéer til fagligt indhold fremhæves også af lærerne i den indledende undersøgelse som et centralt element i forhold til at kunne udvikle spændende og varieret undervisning.

EKSEMPEL

Elever fordyber sig i at lave kortfilm

Eleverne i 6. klasse arbejder med et forløb om kortfilm i danskundervisningen. Som en del af forløbet indgår en fordybelsesdag. Her har klassens dansklærer planlagt et besøg fra en ekstern specialist inden for medier og kortfilm. Formålet med fordybelsesdagen er at give eleverne mulighed for at filme og klippe kortfilm. Som forberedelse arbejder klassen med forskellige genretæk og skriver korte historier i form af storyboards med afsæt i berettermodellen. På selve dagen filmer og klipper eleverne deres kortfilm og får sparring fra specialisten. Efter fordybelsesdagen præsenterer grupperne deres kortfilm for hinanden.

Ledelsesstøtte

Skolens ledelse spiller en vigtig rolle med hensyn til at involvere sig i og prioritere lærernes og teamets arbejde med at skabe varieret undervisning. EVA's vidensnotat om pædagogisk ledelse peger på, at ledelsen kan understøtte en mere varieret undervisning ved at inspirere, sætte retning og formulere klare mål om elevernes læringsudbytte. Det kan blandt andet handle om at have tydelige forventninger til brugen af fx anvendelsesorienteret undervisning eller til graden af elevinddragelse i undervisningen (EVA, 2017b). Det kan også handle om løbende at være i dialog med lærerne om at udvikle undervisningen (VIVE, 2020; EVA, 2017b). Det sker fx, når ledelsen går i dialog med de forskellige teams om deres konkrete arbejde med at tilrettelægge, gennemføre og evaluere undervisningen og drøfte spørgsmål som: Hvad gør de enkelte teams helt konkret for at skabe en varieret og motiverende undervisning? Hvad kan med fordel fortsætte eller ændres – og med hvilken faglig begrundelse? (EVA, 2017b).

I den indledende undersøgelse oplever lærerne, at det at skabe en mere varieret undervisning kræver en anden tilrettelæggelse:

”Det kræver bare lidt længere tid end til næste side i bogen – også at få idéerne til, hvordan man kan gøre det motiverende for eleverne”

LÆRER, MELLEMTIN

Det er derfor relevant at have dialog om, hvordan ledelsen kan understøtte lærernes arbejde, så de kan tilrettelægge og gennemføre en varieret og motiverende undervisning.

Herudover kan ledelsen understøtte lærernes arbejde gennem økonomi til fx vikardækning eller ekskursioner eller ved at bakke op omkring lærernes idéer og initiativer til at skabe varieret undervisning (VIVE, 2020).

EKSEMPEL

Et særligt indrettet klasselokale

En gruppe lærere har været på et kursus om 'Rum og Relationer', og et klasseteam er blevet inspireret til at ændre indretningen i et klasselokale. De forklarer skolens ledelse om deres idéer og får opbakning til at afprøve idéerne i praksis. I dag sidder eleverne i forskellige zoner, og der er skabt plads til både fælles faglig fordybelse og til kreativ udfoldelse i lokalet. Ifølge klasseteamet har det været afgørende, at ledelsen har lyttet og indgået i dialog med dem på trods af økonomiske begrænsninger:

”Det kan godt være, at alt ikke kan lade sig gøre, fordi økonomien ikke er til det, men der bliver lyttet, og man kan få noget sparring og så nærme sig noget af det, man drømmer om.

LÆRER, MELLEMTIN

2

TILRETTELÆGGELSE AF UNDERVISNINGEN

Lærernes tilrettelæggelse af undervisningen er omdrejningspunktet for den varierede og motiverende undervisning. Det er her, lærerne vælger og udvikler konkrete forløb, der kan give mulighed for afveksling inden for undervisningsformer, fagligt indhold, anvendelse af læremidler og undervisningssteder. Det forudsætter, at lærerne har en solid faglig viden, en sikker overbevisning om at kunne styre undervisningen hensigtsmæssigt, gode relationer til eleverne og støtte fra kolleger og ledelse (Meyer et al., 2008).

Undervisningsformer

I dette vidensgrundlag bruger vi begrebet 'undervisningsformer' som en samlet betegnelse for den måde en undervisningslektion eller -forløb tilrettelægges og gennemføres på. Undervisningsformer dækker således både over de arbejdsformer, som læreren anvender og organiserer undervisningen ud fra, fx tavleundervisning, gruppeopdelt undervisning, undervisning i makkerpar eller individuel undervisning (jf. Helmke, 2013), såvel som de læringsrettede aktiviteter og metoder, som fx rummer læsning, opgaveløsning, projektbaseret og anvendelsesorienteret arbejde og besøg på kulturinstitutioner.

EKSEMPEL

Cirkler og cykler i matematikundervisningen

I matematikundervisningen arbejder en 6. klasse med et emne om cirkler. Matematiklæreren kender klassen godt og ved, at flere elever deler en interesse for cykling. Derfor har læreren taget en cykel med. I første omgang er hensigten at lade cyklens hjul være omdrejningspunkt for at tale om og tage forskellige mål af cirkler. Eleverne udviser dog så stor interesse, at opgaven udvikler sig til en større og længerevarende aktivitet, hvor eleverne betragter cyklens mange former, tager mål og finder vinkler på stellet – og pludselig står der 12 cykler i klasselokalet, som også er fyldt med motive-rede elever, der går på opdagelse i cyklens mange egenskaber.

Variationen mellem forskellige undervisningsformer kan være med til at engagere eleverne mere aktivt i undervisningen, fordi det bliver muligt at deltage på forskellige måder. Når eleverne fx arbejder sammen, får de mulighed for at afprøve deres idéer og argumenter sammen med andre elever og kan øve sig i at forklare eller lytte til andre (EVA, 2020b).

I den indledende undersøgelse fremhæver lærerne, hvordan de ofte tilrettelægger undervisningen med "elastik". De skaber rum for at forfølge elevernes idéer eller at lade en bestemt aktivitet trække ud, hvis eleverne er særligt optaget af arbejdet. Lærerne beskriver samtidigt, at det kræver mod at turde "give slip" på det planlagte og følge elevernes faglige engagement. For at lykkes handler det derfor om at gøre sig nogle tanker om, hvordan man får bundet de rette faglige sløjfer undervejs og inden undervisningens afslutning.

Læremidler og undervisningssted

Valget af læremidler er et vigtigt element i at skabe variation og motivation i undervisningen. De digitale læremidler, herunder undervisnings- og fagportaler, har gjort deres indtog i skolen og er blevet en større del af undervisningen. Det digitale format kan fx bidrage med nye faglige aktiviteter og måder at arbejde på i undervisningen, men skaber ikke nødvendigvis variation i sig selv.

”Eleverne sidder på de her forskellige undervisningsportaler, der har forskellige fag, men i layout og form ligner hinanden frygtelig meget. Så eleverne oplever ikke nogen variation på dét punkt.

LÆRER, MELLETRIN

Såvel læremidler som undervisningssteder kan med fordel betragtes som elementer, der varierer i løbet af en hel skoledag – og ikke bare en enkelt lektion.

3 INTERAKTION I UNDERVISNINGEN

Interaktionen i undervisningen udgøres blandt andet af den løbende dialog mellem lærer og elever. Den omfatter den måde, læreren understøtter elevernes læring og hjælper eleverne med at skabe mening i det faglige stof (EVA, 2020c). Lærerens interaktion med eleverne er i nogle tilfælde planlagt på forhånd, mens den i andre tilfælde bunder i en vurdering af elevernes behov i den specifikke undervisningssituation (Meyer, 2005). Interaktionen handler bl.a. også om lærerens engagement, og vi ved fra litteraturen, at det har en stor betydning for elevernes motivation og deltagelse, at læreren arbejder for at skabe en god relation til eleverne (EVA, 2020c).

Dialog mellem lærer og elever

Der findes utallige måder, hvorpå læreren kan variere interaktionen i undervisningen, og det er derfor et vigtigt forhold at have for øje i tilrettelæggelsen og gennemførslen af en undervisning, der skaber motivation hos eleverne. Læreren kan skabe afveksling i undervisningen ved fx at veksle mellem at instruere og at modellere for eleverne, hvordan de arbejder med det faglige stof og lytte til eleverne, forfølge deres idéer eller stille spørgsmål, som inviterer eleverne til at undres over eller undersøge faglige problemstillinger, som optager dem. Det kan fx ske gennem spørgsmålsorienteret dialog, hvor læreren spørger ind til elevernes proces i forbindelse med deres opgaveløsning: "Hvordan er I nået frem til x?" og "Hvad gjorde I, da I fandt ud af, at det ikke passede?" (Meyer, 2005; EVA, 2020c).

Kendskab til elevgruppen

Fra litteraturen ved vi, at det tager tid at opbygge et godt kendskab og en god relation til eleverne og til en klasse. Til gengæld kan en god relation være med til at det styrke elevernes motivation for at deltage i undervisningen og give sig i kast med faglige udfordringer (Helmke, 2013; EVA, 2020c).

Lærerne fortæller ligeledes i den indledende undersøgelse, at kendskabet til eleverne har stor betydning for fagligt at kunne variere undervisningen på passende måder. Det handler fx om at have en indforståethed og at have fingeren på pulsen i forhold til, hvordan den enkelte elev har det:

”Når jeg kommer ind og siger noget, så ved de godt, at de kender mig, og jeg kender dem. Og hvis de har en dårlig dag, siger jeg måske: 'Skal vi så ikke sige, at i dag laver du noget, jeg ved er ret easy for dig?'”

LÆRER, MELLETRIN

Når læreren bruger sit kendskab til elevgruppen og den enkelte elev til fx at tilpasse en specifik undervisningssituation, kan der skabes nye deltagelsesmuligheder og dermed mulighed for variation i den måde, den enkelte elev kan deltage i undervisningen på.

Variation over tid

Variation i undervisningen kan strække sig over forskellige perioder og handler ikke nødvendigvis om hyppige skift. Litteraturen peger på, at variation kommer til udtryk i forhold til:

Årsplanen

Læreren kan fx udarbejde et overblik over årsplanen og de undervisningsformer, der bringes i spil, for at undersøge, om der varieres på tværs af undervisningsforløbene i løbet af årets gang (Nielsen, 2013).

Undervisningsforløbet

Et forløb kan sammensættes, så der over perioden samlet set veksles mellem forskellige undervisningsformer, hvor nogle fx er præget af lærerens instruktion ved tavlen og andre af elevernes arbejde enten individuelt, i makkerpar eller i grupper. Dermed opnås, hvad Meyer kalder en varieret "metodisk grundrytme" (Meyer, 2005).

Skoledagen

Fra elevernes perspektiv kan dagen være varieret, når der veksles mellem forskellige fag, hvor der undervises på forskellige måder. Danskundervisningen kan fx være organiseret som projektarbejde om sociale medier, mens der er tænkt bevægelselementer ind i historieundervisningen, og matematikundervisningen består af individuelt arbejde, hvor eleverne arbejder med brøker. Her kan samarbejdet i teamet omkring klassen spille en rolle, så der skabes variation på tværs af fag (UVM, 2019).

Lektionen

I den enkelte lektion kan der veksles mellem forskellige læringsaktiviteter, så man fastholder elevernes interesse, og så de løbende får mulighed for at deltage i undervisningen på forskellige måder. Det kan fx være, at læreren veksler mellem brug af forskellige medier, individuel læsning, kollektive fremlæggelser eller praktiske øvelser. Lærerne kan også løbende agere på forskellige måder i relation til eleverne og fx veksle mellem at instruere, være i dialog med eleverne og give feedback.

Det er væsentligt, at der arbejdes med at variere undervisningen på alle niveauerne.

Greb til variation i undervisningen

Der findes ikke én opskrift på god og motiverende undervisning, men tværtimod mange forskellige større og mindre greb. Her på siden finder du en række af dem. De er sorteret, så de første kan bruges, når du starter en time, de midterste i løbet af timen og de sidste, når du runder timen af.

Kilde: Motivation og variation i undervisningen.

En rød tråd

Når læreren skaber kobling, fx til seneste lektion eller det igangværende forløb, giver det mulighed for, at læring bundfælder sig hos eleverne.

Dagens program

Eleverne kan inviteres ind i timen med overblik over undervisningen. Skriv fx dagens program op.

Sammenhænge

Byg bro mellem skift både i timen og mellem timerne. Fx ved at være tydelig om næste aktivitet.

En kort introduktion

Når introduktionen er kort, kan eleverne hurtigt komme på banen. Brug kun få minutter, inden eleverne går i gang.

Elevsamarbejde

Undervisning, der giver eleverne erfaringer med at samarbejde på kryds og tværs, kan være med til at understøtte et trygt miljø i klassen.

At lande i timen

Når læreren har blik for, hvilken aktivitet, eleverne kommer fra, kan det give eleverne bedre mulighed for at lande i timen. Fx kan du spørge til den forgangne time.

Meningsfuldhed

Det er vigtigt, at læreren gør det meningsfuldt at lære. Det handler bl.a. om at forklare eleverne, hvorfor de skal lære noget og ikke blot, hvad de skal lære.

Elevansvar

At få et større ansvar i undervisningen kan motivere eleverne. Lad dem fx selv undersøge, hvad en analyse er.

Introduktion

Midtvejs

Krop og bevægelse

Kroppen kan bringes i spil, når eleverne får mulighed for at bevæge sig i undervisningen som led i det faglige arbejde eller i pauserne. Fx kan eleverne være på ordjagt eller stjerneløb.

Deltagelsesmuligheder

En måde at skabe deltagelse er at give eleverne anledning til at tale fremfor at lytte. Det kan fx ske ved elev-elev-feedback.

Rum for nysgerrighed

En undersøgende og eksperimenterende tilgang giver eleverne mulighed for at følge deres nysgerrighed.

Afveksling i organisering af undervisningen

Skift mellem individuelt arbejde, gruppearbejde og åben dialog i klassen kan understøtte elevernes deltagelse.

Elevinddragelse

Det kan motivere eleverne, når deres idéer bliver grebet. Det kan læreren fx gøre ved løbende at undersøge, hvad eleverne er optagede af.

Elevperspektiver

Lad eleverne tage ordet fx ved at spørge: Hvad har virket i dag? Eller lad dem skrive dagens ord, fx sjovt, træt ...

Stilladsering hjælper eleverne på vej

Giv eleverne den støtte, de har behov for, for at kunne løse en opgave, fx ved at give dem teknikker, stille dem guidende spørgsmål, vise eksempler eller hjælpe dem med at tilrettelægge deres arbejdsproces.

Afrunding og konsolidering

Timen kan rundes af med at pege tilbage på introduktionen og fx spørge: Hvad skulle vi lære i dag?

Afrunding med inddragelse

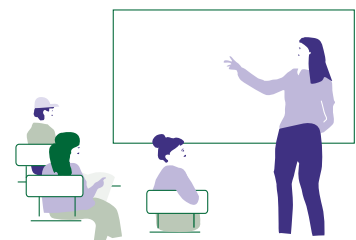
Lad fx eleverne komme med en god idé til næste undervisningsgang.

Undervisning der passer til eleverne

Læg fx en talepause ind, hvis eleverne er meget talende.

Omgivelser bringes i spil

Det kan give eleverne nye muligheder for deltagelse, når fx klasselokalet eller skolens udeområde bringes i spil. Som når eleverne skal lave opmåling i skolegården eller finde vulkaner og placere dem på et kort.

Midtvejs**Afrunding**

Elementer i varieret og motiverende undervisning på mellemtrinnet

Hvordan kan man som lærer gribe variation an i praksis? Med afsæt i beskrivelserne af, hvorfor variation er vigtigt for den motiverende undervisning, fremhæver kapitlet her en række elementer, der kan bidrage til arbejdet med at skabe variation – både inden for enkelte lektioner og over længere tid.

Den varierede undervisning kan se ud på mange forskellige måder. Her er udvalgt fire elementer, der i litteraturen og den indledende undersøgelse fremhæves som oplagte til at skabe variation i et undervisningsforløb. De er også velkendte inden for arbejdet med at skabe en mere praksisfaglig undervisning (EVA, 2023a; EVA, 2023b). Elementerne er:

1. Anvendelsesorienterede aktiviteter
2. Krop, leg og bevægelse
3. Fremstilling af produkt og præsentationer
4. Elevinddragelse.

1. Anvendelsesorienterede aktiviteter

De anvendelsesorienterede aktiviteter forstås i litteraturen som en undervisningsform, der forbinder fagene med elevernes interesser, erfaringer og spørgsmål til deres omverden (VIA, 2020). VIA peger på seks kendetegn ved anvendelsesorienteret og praksisnær undervisning, der blandt andet styrker fagenes forbindelse til elevernes omverden.

Anvendelsesorienteret undervisning er kendetegnet ved, at den inddrager:

1. Elevernes hverdagsliv
2. Aktuelle samfundsmæssige problemstillinger
3. Generelle erkendelser om verdens indretning og sammenhænge.

Derudover er der tale om en undervisningsform, der:

4. Åbner for eksperimenterende og æstetiske erfaringer med faget
5. Oversætter og forbinder løsrevne faglige mål til virkelighedsnære sammenhænge
6. Giver eleverne mulighed for at deltage med hver deres forskellighed (VIA, 2020).

ANVENDELSESORIENTEREDE AKTIVITETER

Genbrug og re-design af aflagte tekstiler

I håndværk/designundervisningen arbejder en 5. klasse med emnet miljø og genbrug. I begyndelsen af forløbet taler læreren med eleverne blandt andet om tøjindustrien, og om hvor meget vand, der bruges til fx at fremstille et par cowboybukser. Eleverne får derefter til opgave at medbringe et par aflagte cowboybukser eller en skjorte af cowboystof, som skal genbruges og re-designes til tasker. Eleverne har fået et par modeller og eksempler på, hvordan man klipper og syr en taske, men herfra er det op til eleverne selv at designe og udvikle deres taske, som de ønsker, den skal se ud. Undervejs i forløbet får eleverne nye idéer til andre produkter, som kan laves af det medbragte cowboystof, og læreren udvider forløbet til, at eleverne idéudvikler, designer og fremstiller flere forskellige produkter.

Set fra elevernes perspektiv kan muligheder for at udforske, eksperimentere og udvikle bidrage til deres motivation og lyst til at deltage i undervisningen. Eleverne bliver derudover motiverede, når undervisningen relaterer sig til deres virkelighed, og når ny viden kan kobles til en forståelse af dem selv eller til deres erfaringer og interesser.

Der er desuden fokus på hands-on læring, og at eleverne får mulighed for at tage aktiv del i undervisningen ved at prøve sig frem. Hensigten er at bygge bro mellem det konkrete og det abstrakte. Dette ud fra en antagelse om, at når praktiske øvelser kobles til teoretisk forståelse, skabes der bedre forudsætninger for elevernes motivation og læring (Rambøll & AU, 2014).

I den indledende undersøgelse fortæller elever på mellemtrinnet, at de ikke så ofte oplever anvendelsesorienterede aktiviteter i undervisningen, men at de anderledes aktiviteter er sjove og giver anledning til at udforske og lære på andre måder.

”Vi prøver noget andet i stedet for at sidde og læse en bog. Vi prøver at udforske alt muligt. Hvordan det virker.

ELEV, 5. KLASSE

Anvendelsesorienteret undervisning kan fx være konkrete fysiske aktiviteter, hvor eleverne lærer om vinkler, når de bygger modeller i håndværk og design, og det kan være at inddrage konkrete elementer fra elevernes hverdagsliv som i eksemplet ’Cirkler og cykler i matematikundervisningen’ (s. 21).

39 %

af eleverne på mellemtrinnet angiver, at de er enige eller helt enige i, at lærerne sørger for, at elevernes idéer bliver brugt i undervisningen.

Kilde: BUVN, 2024a.

2. Krop, leg og bevægelse

I lyset af, at dele af undervisningen generelt foregår stillesiddende i et klasselokale, er der i litteraturen en særlig opmærksomhed på at bruge kroppen, når undervisningen skal varieres. Det kan handle om, at eleverne får mulighed for at bevæge sig som en integreret og meningsfuld del af den faglige opgaveløsning eller i pauserne i undervisningen (UVM, 2019).

Eleverne fortæller i den indledende undersøgelse, at de godt kan lide, når de fx skal ud og bevæge sig for at løse en faglig opgave. Samtidig fremhæver både lærere og elever, at faglige aktiviteter med et legende element giver eleverne lyst til at være aktive og deltagende i undervisningen. Det er dog vigtigt, at denne type aktivitet heller ikke tager for lang tid, fortæller eleverne:

”Det tager typisk for lang tid. Og så mister folk lysten til at gøre det”

ELEV, 6. KLASSE

Som lærer handler det om at finde den rette balance i tid og skift mellem aktiviteterne, så eleverne på den ene side ikke oplever at blive afbrudt i deres arbejde og på den anden side ikke oplever, at en given aktivitet trækker ud.

KROP LEG OG BEVÆGELSE

Stjerneløb med afsæt i matematikbogen

I en 5. klasse skal eleverne i gang med et kapitel i matematikbogen. I stedet for at sidde ved bordene og lave opgaverne i bogen har matematiklæreren hængt de forskellige opgaver op rundt omkring på skolen. Eleverne er inddelt i grupper, som bliver sendt afsted for at finde og løse de opgaver, som læreren har hængt op. Eleverne ved ikke, at opgaverne stammer fra deres matematikbog, og de bliver positivt overraskede bagefter, da de finder ud af, at de har lavet en stor del af kapitlet fra bogen på denne måde.

3. Fremstilling af produkt og præsentationer

I tråd med det element, der handler om krop, leg og bevægelse, peger litteraturen også på at bringe kroppens sanser i spil ved fx at arbejde visuelt eller grafisk med det faglige stof, eller ved at eleverne fremstiller en fysisk model eller produkt i forbindelse med undervisningen (Helmke, 2013). I den indledende undersøgelse fortæller eleverne, at de godt kan lide at fremstille et produkt og at præsentere eller vise deres arbejde for andre – særligt hvis de har en oplevelse af, at det er blevet godt.

”Nogle gange kan man godt blive stolt over en opgave, man selv har lavet, og være sådan: Det vil jeg faktisk rigtig gerne vise.”

ELEV, 6. KLASSE

Når eleverne føler, at de mestrer en given læringsituation og samtidig er stolte over deres arbejde, kan det være med til at motivere dem i undervisningen.

FREMSTILLING AF PRODUKT OG PRÆSENTATIONER

Tværfagligt projektarbejde om elevernes fritidsinteresser i 4. klasse

På 4. årgang har de projektuge og skal arbejde med et tværfagligt forløb, der tager udgangspunkt i elevernes fritidsinteresser. Eleverne bliver inddelt i grupper ud fra deres fritidsinteresser og får til opgave at forberede en præsentation for klassen ud fra nogle spørgsmål, de i grupperne har formuleret til emnet. Præsentationen for klassen skal indeholde et spil eller en leg, som relaterer sig til fritidsinteressen, og som de selv finder på og udvikler i deres grupper. Lærerne oplever, at eleverne går til opgaven meget motiverede for at udvikle og forberede et spil eller en leg og deres præsentationer.

4. Elevinddragelse

I litteraturen lægges der vægt på at inddrage eleverne i undervisningen. Det bygger bl.a. på en teori om, at elever, som har medbestemmelse og indflydelse i undervisningen, er mere motiverede og lærer mere (Meyer et al., 2008). Det er dog ikke et helt enkelt greb at arbejde med, for eleverne skal kende til og være bevidste om deres muligheder for at bidrage i undervisningen. Elever fortæller i den indledende undersøgelse, at de godt kan lide, når læreren giver dem valgmuligheder mellem forskellige opgaver eller giver dem medbestemmelse, når fx grupper skal sammensættes. Eleverne fortæller samtidig, at det er vigtigt for dem, at de ikke kun bliver spurgt, men at de også får fornemmelsen af at blive hørt. Både lærere og elever peger i interviewene på, at det er vigtigt, at lærerne tydeligt viser, hvornår der er mulighed for indflydelse, og hvordan elevernes input og forslag anvendes i undervisningen, så eleverne kan se, at deres bidrag er vigtige.

Elevinddragelse kan se meget forskelligt ud og fungere på mange niveauer. I et projektforsløb kan eleverne fx selv vælge arbejdsmetode, arbejdssted, fagligt indhold og produkttype. I et mindre omfang kan elevinddragelse fx ske ved at inddrage elevernes interesser, som i eksemplet 'Tværfagligt projektarbejde om elevernes fritidsinteresser' – eller ved at give dem en medskabende rolle i, hvordan undervisningen udspiller sig, som i eksemplet 'Genbrug og re-design af aflagte tekstiler' (s. 27).

”Jeg tror også, at det handler om, at man lytter til eleverne, hvad de egentlig får sagt, og hvad der interesserer dem lige nu, og så simpelthen være hurtig og gribe den bold, de kaster op”

LÆRER, MELLETRIN

ELEVINDDRAGELSE

Elevinddragelse i den digitale stationsundervisning i 6. klasse

I matematikundervisningen i 6. klasse er emnet 'firkanter'. Matematiklæreren har valgt, at eleverne skal have indflydelse på, hvordan og i hvilken rækkefølge de vil løse opgaverne. Helt konkret betyder det, at eleverne arbejder på en digital platform, hvor forskellige opgaver er inkorporeret i 'stationer' i et digitalt opbygget klasselokale. Stationerne varierer i opgavetype og lægger op til, at eleverne arbejder med firkanter på forskellige måder. Der er korte læringsvideoer, der skal ses, programmeringsopgaver, der skal løses, og en aktivitet, hvor eleverne skal rundt på skolen og tage billeder af firkanter. Når eleverne selv har mulighed for at vælge, hvilke opgaver de løser hvornår, oplever læreren engagerede og deltagende elever, der løser opgaverne i eget tempo og vælger de stationer, der interesserer dem 'nu og her'.

Godt at vide, når undervisningen skal varieres i praksis

1

Variation med afsæt i undervisningens intention

De forskellige typer af indhold og mål, der er i undervisningen, kræver forskellige undervisningsformer. Når læreren varierer med afsæt i den hensigt og den intention, der er med undervisningen, giver det eleverne mulighed for at arbejde på forskellige måder med et stof.

2

Tydelig instruktion og struktur

Når undervisningen varieres, er det vigtigt, at læreren instruerer eleverne tydeligt, så de forstår, hvorfor læreren veksler mellem forskellige undervisningsmetoder, og er klar over, hvad der konkret skal ske, og hvad læreren forventer af dem. Det gælder især, når eleverne introduceres for nye undervisningsformer og skal lære at arbejde på uvante måder.

3

Balance mellem skift og fordybelse

Variation i undervisningen kan på den ene side bidrage til fremdrift i undervisningen og til at holde eleverne til ilden. På den anden side er variation ikke nødvendigvis lig med hyppige skift, men kan være udtryk for, at der over en hel skoledag veksles mellem forskellige undervisningsformer og -metoder, så eleverne oplever skoledagen som alsidig og afvekslende frem for ensformig. Det vigtigt at finde en god balance, så eleverne ikke oplever at blive afbrudt i deres arbejde, men også har rum til faglig fordybelse.

4

Kontinuitet og sammenhæng

Det er vigtigt, at der skabes sammenhænge på tværs af skift i undervisningsmetoder, så undervisningen ikke opleves som abrupt, og så der trækkes tråde mellem de forskellige aktiviteter. Det gør læreren fx ved at knytte undervisningens forskellige elementer til samme overordnede faglige formål.

5

Rammer, der giver rum for variation

Skoler kan arbejde med at skabe organisatoriske rammer, der tillader lærerne at samarbejde om udviklingen af undervisningen. Når lærerne samarbejder, kan de finde inspiration hos hinanden, og de kan arbejde for, at der er variation i undervisningsformerne på tværs af fagene i løbet af en skoledag. Skolen kan også skabe rammer, som muliggør fx holddeling, fordybelsedage eller tværfaglige projekter.

REDSKABER

Undersøg variation i jeres undervisning

Med afsæt i notatet kan I undersøge, hvor stor en rolle variation spiller i jeres undervisning. Kapitlet indeholder inspiration til redskaber og spørgsmål til eleverne, så I også kan bruge deres perspektiver på jeres undervisning til at skabe mere motiverende variation i de enkelte lektioner og over tid.

Få overblik over variationen i undervisningen over en skoledag

Skemaet anvendes af hele teamet omkring en klasse. På den måde vil I sammen danne et overblik over, hvilken variation eleverne har i deres samlede skoledag, ved

løbende at notere, hvordan I organiserer hver lektion i jeres undervisning. I kan fx bruge nedenstående skema, hvor I for hver undervisningsgang registrerer fagligt indhold, undervisningsformer, anvendelse af læremidler og undervisningssteder.

Lektion	Fagligt emne	Undervisningsformer	Læremidler	Undervisningssteder

Få indblik i elevernes perspektiver på undervisningen

Spørgeskema

Et spørgeskema giver jer mulighed for at spørge alle elever individuelt, og det giver eleverne mulighed for at svare anonymt. Brug det fx, hvis I vil spørge eleverne på hele årgangen eller alle elever på mellemtrinnet.

Afsæt tid i timen til besvarelsen, så alle elever får god tid til at læse spørgsmålene grundigt og evt. kan få din hjælp til at forstå spørgsmålene. Det er vigtigt, at eleverne oplever, at de kan besvare skemaet åbent og ærligt – så forklar dem indledningsvist, hvordan besvarelsenerne vil blive brugt.

Følgende spørgsmål kan gøre dig klogere på, hvad eleverne synes om forskellige arbejdsformer og om variationen i undervisningen.

I timerne kan jeg godt lide, når/I timerne lærer jeg noget, når:

	Helt enig	Overvejende enig	Overvejende uenig	Helt uenig
Min lærer giver os (eleverne) indflydelse på, hvilke emner eller opgaver vi skal arbejde med i undervisningen	☐	☐	☐	☐
Vi arbejder sammen i grupper (to eller flere)	☐	☐	☐	☐
Jeg arbejder alene	☐	☐	☐	☐
Min lærer giver os (eleverne) indflydelse på, hvilke emner eller opgaver vi skal arbejde med i undervisningen	☐	☐	☐	☐
Min lærer sørger for, at undervisningen er varieret / forskellig fra gang til gang.	☐	☐	☐	☐

Gruppeinterview

Udvælg tre-fem elever. Gruppen må gerne bestå af elever, som kan komme med forskellige perspektiver, og de skal samtidig kunne fungere sammen i en gruppe, hvor de kan give plads til hinandens forskellige oplevelser.

1. Fortæl om interviewet

- Fortæl eleverne, at du/I er nysgerrig(e) på, hvordan de oplever variationen i undervisningen. Fortæl også, hvordan du vil bruge det, eleverne fortæller dig: Fortæller du de andre elever i klassen eller dine kolleger, hvad I har talt om, eller er jeres dialog fortrolig?
- Sæt rammerne for interviewet ved at fortælle, hvordan I skal tale sammen, og hvor lang tid I har, og gør det tydeligt, at I skal have en dialog, hvor alle elever skal have plads til at fortælle. Understreg, at elevernes forskellige oplevelser og erfaringer er vigtige. Det handler ikke om at være enige, men om at alle får plads til at fortælle.

2. Stil spørgsmål til eleverne

- Stil nu dine spørgsmål til eleverne et ad gangen. Stil åbne spørgsmål, som inviterer eleverne til at forklare deres perspektiver. Du kan overveje at give eleverne individuel tænke-skrive-tid for hvert spørgsmål, inden I drøfter i fællesskab. På den måde kan de notere deres egne overvejelser, inden de hører kammeraternes perspektiver. Du kan fx spørge om:
 - Hvad synes I om, at vi skiftede mellem (fx gruppearbejde, udeundervisning og gennemgang) i det undervisningsforløb vi lige har haft?
 - Hvad fungerede godt? Hvordan kan det blive bedre næste gang?

- Når eleverne svarer på spørgsmålene, er det vigtigt, at du hjælper med at åbne dialogen ved at spørge ind til det, de fortæller (fx "hvad betyder det?", "vil du prøve at sige lidt mere?" eller "kan du give et eksempel på det?").

3. Afrund interviewet

- Det kan du fx gøre ved at bruge de sidste par minutter på at spørge eleverne, om der er noget, de mangler at få talt om, eller noget, de er kommet i tanke om undervejs og rigtig gerne vil have sagt.

Litteraturliste

BKF, SLF og KL (2016). *Læring i en varieret skoledag*. København: Kommunernes Landsforening.

BUVM. (2024a). *Elektivtrivsel*. Lokaliseret 19. august 2024 på: <https://uddannelsesstatistik.dk/Pages/Topics/19.aspx>.

BUVM. (2024b). *Mange elever er glade for at gå i skole trods fald i trivsel*. Lokaliseret 15. august 2024 på: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2024/maj/240528-mange-elever-er-glade-for-at-gaa-i-skole-trods-fald-i-trivsel>.

EVA. (2014). *Motiverende undervisning – Tæt på god undervisningspraksis på mellemtrinnet*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2016). *Fem former for motivation*, I: EVA, Undervisning for alle. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2017a). *Tema: Organisering af en varieret skoledag*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2017b). *Vidensnotatet om pædagogisk ledelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2018). *Elevernes oplevelse af skoledagen og undervisningen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2020a). *Undervisningspraksis i udskoling*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2020b). *Gruppearbejde i folkeskolen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2020c). *Elementer i god undervisning*. En vidensopsamling med fokus på lærerens almenpædagogiske arbejde. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2020d). *TALIS 2018 – 2. rapport Samarbejde, skoleklima og skoleledelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2023a). *Kortlægning af folkeskolers arbejde med praksisfaglighed*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2023b). *Praksisfaglig undervisning* Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.

Fibæk Laursen. (2017). *Dialog: Realistiske ambitioner for folkeskolen*. København: Hans Reitzels Forlag.

Helmke, A. (2013). *Undervisningskvalitet og lærerprofessionalitet*. København: Dafolo.

Meyer, H. (2005). *Hvad er god undervisning?* København: Gyldendal.

Meyer, H., Pfiffner, M., og Walter, C. (2008). *At undervise varieret – hvad ved vi om virkningen af metoder?* I: Helmke & Christiansen *Hvad ved vi om god undervisning?* København: Dafolo.

Nielsen. (2013). *Om at undervise. 20 skridt til at blive en bedre lærer*. København: Dansk Psykologisk forlag.

Nordahl, T., Sunnevåg, A-K., Aasen, A M., og Kostøl A. (2010). *Uligheder og variationer Danske elevers motivation, skolefaglig læringsudbytte og sociale kompetencer*. Frederikshavn: Dafolo.

Pless, M., Katznelson, N., Hjort-Madsen, P., og Nielsen, A. M. (2015). *Unge motivation i udskoling*. Et bidrag til teori og praksis om unges lyst til læring i og uden for skolen. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Rambøll og AU. (2014). *Forskningskortlægning – Varieret læring, bevægelse, udeskole og lektiehjælp*. København: Rambøll og Aarhus Universitet.

UVM. (2019). *En mere varieret skoledag*. Der understøtter inkluderende læringsmiljøer. København: Undervisningsministeriet.

VIA. (2020). *Forskningsmæssig vidgrundlag for praksisnær og anvendelsesorienteret undervisning i et dannelsesmæssigt perspektiv*. Lokaliseret 6. maj 2021 på: <https://vpt.dk/sites/default/files/2019-11/Forskningsm%C3%A6ssigt%20vidensgrundlag%20for%20praksisn%C3%A6r%20og%20anvendelsesorienteret%20undervisning.pdf>.

VIVE. (2020). *Den længere og mere varierede skoledag*. En analyse af reformens elementer. København: VIVE.

Danmarks Evalueringsinstitut
– analyser, redskaber og udvikling, der
styrker uddannelser og dagtilbud.

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

